

TANKER FØR

Bibelen og vores tid

Længsel efter Gud er menneskets inderste ønske – det er min tro. Den ligner den higen som ørreden oplever mod det sted hvor den fik sit liv, den kæmper mod strømmene og menneskers fælder for at nå sit mål. Men det er blevet stadig sværere for fisk og mennesker at nå deres oprindelige hjem. Sørgeligt. For fred er at have et mål for hjertets længsel og en tillid til at man får lov at komme derhen. Vi lever i en krisetid for åndeligheden, men det er ikke håbløst, længselen giver ikke op, den aner sit mål selv om floden er forurenet.

I vores tradition er Bibelen en bog som, ofte i dunkle billeder, fortæller om oprindelsens og endemålets mysterier. Den er mere sang og poesi end instruktionsbog og partiprogram – og det er skønt. Hvis du læser Bibelen som den vil læses, så kan du mærke duften fra urhjemmet. Den er en bog som har lyttet til nødens og længselens råb fra livets sjæl.

Bibelens perler er skrevet for at hjælpe os nutidsmennesker med at finde vej gennem Bibelen. Som søgenøgle bruger vi den økumeniske bedekrans Kristuskransen eller »Livets Perler«. Denne bog indledes ganske vist med lidt snørklede sager, men når du har klaret dem, bliver det let, det er som det plejer at være når man vil lære noget, om det så er langrendsskiløb eller hulsøm. Altså, frisk mod, det er ikke håbløst!

Det hastige råb om »frisk mod!« er først og fremmest rettet til mig selv. I hele mit liv har jeg aldrig skrevet noget så svært, for hvordan skal jeg kunne hjælpe moderne vesterlandske mennesker ind i Bibelen? Det er jo umuligt! Hvilket betyder at der mellem bogstaverne ligger godt med bønner; her er brug for mirakler, og dem tror jeg på.

Det gik stærkt

I min barndom i en from landsby ved en søbred, omgivet af skove og moser, var Bibelen samtidig og fremtidig. Genesaret sø og Storkågetrasket kunne byttes ud med hinanden, Kristus vandrede med sine disciple rundt om begge søer og kaldte: Følg mig! Mesteren kunne gå rundt om søen derhjemme uden støvler på tør, varm jord under åben himmel mens fuglene pipede og myggene tav. Nu, snart firs år senere, er der to-tre tusinde år mellem søerne, samt alle milene på kortet. Og i Bibelen er der nu til dags lige så mange anstødssten som der er myg som svæver over mosestrækningen på den anden side af søen. Og Gud selv bor i et hus så stort, at det er overmenneskeligt svært at finde Ham.

For firs år siden boede Altets Hersker i et rum, galaksen Mælkevejen, men astronomen Edwin Hubble opdagede at den kun var en af mange med ufatteligt store afstande imellem. Nu kan man iagttage 100 milliarder galakser, for ikke at tale om det mørke stof eller tiden der er blevet forlænget lige så meget som rummet. Bare i ét moderne menneskes livstid er universet altså blevet 100 milliarder gange større. Aldrig nogensinde er der sket sådan en mental revolution på vores rumskib. Det er klart at det får følger. Hvor bor Gud nu? Det bliver besværligt at orientere sig efter stjernerne, for af dem

er der 70.000.000.000.000.000.000.000. Der ser ud til at blive flere, og vores kære gamle jord bliver svær at finde for engle på mission i rummet. Vi er alle slynget ud i uvisheden.

Men det er ikke kun Gudstroende mennesker som bør være ydmyge. Det gælder også videnskaben. To årtier før Hubble udgav Ernst Haeckel sin berømte bog om verdensgæderne. Verden var nu stort set kortlagt og forklaret; nu var der kun syv verdensgæder tilbage, som snart ville blive løst, og den alvidende fysik ville kunne sætte sig på den døde guds trone – men gæderne har formeret sig lige så hurtigt som galakserne. O hovmod, hvil i fred!

Hvorfor skriver jeg så alligevel sådan en umulig bog? Jo, noget må der gøres, lige meget hvad prognosen for succes er. Mennesket har brug for rødder og vinger; jeg tror nemlig at vi i løbet af dette århundrede kommer til at blive udsat for de hidtil største kendte farer i menneskehedens eksistens. Uden rødder skylles vi bort, uden vinger kan vi ikke lette. Hver og en må gøre den smule hun kan i menneskehedens faretime, resultatet må vi lægge i Guds hånd.

Men der findes håb, et helt ægte håb. Krisen er biologisk og åndelig, og i dem begge spiller menneskets beslutninger en hovedrolle – og de kan påvirkes. Dæmonen i tragedien er at vi på vores tilsyneladende unikke rumfartøj sætter øget materielt forbrug forrest – og vores eget forbrug allerforrest. Det fører til at mennesket gør sig selv mindre i sekulariseringen. Hvis det lykkes os at skabe en helt materialistisk verden, tror jeg ikke vi kan overleve, vi bliver for tunge uden vinger, vi behøver ånd for at kunne lette, mennesket dør af brød alene. Men giv ikke op, der findes ånd og vind som kan bære. I menneskehedens hjerte findes der åndelig skønhed og ikke-materialistiske beslutninger og en følelse af fælles skæbne, for vi har set den skønne jord fotograferet fra rummet, og vi indser livets skrø-

belighed. Vi føler ømhed for den udsatte. Vi, hendes børn, må ikke ødelægge hende.

Min indledende påmindelse om universets overvældende størrelse og videnskabens fremskridt kan man læse som en trussel mod Gudstroen; ja, for en tid, men når tanken er modnet, bliver det lige omvendt: Denne kundskab renser og ophøjer troen hvis vi passer på den. Der er ikke et glimt af sandsynlighed for at et univers skulle findes, det er helt igennem et mysterium, og vi er en del deraf, »vi er børn af Underet«, vi er slynget ind i mysteriet. Ærefrygt og undren og respekt er vores naturlige svar. Og Bibelen stemmer i. På rådhuset i Linköping står et bibelord på latin, hugget i sten og forgyldt: »Guds frygt er begyndelsen til visdom«. Vi behøver en stor Gud, helt hinsides menneskelig målestok, en projektion af os selv op mod stjernerne der ikke til noget. Men eftersom universets bog er tegnet med vældige, ikke-menneskelige bogstaver, behøver vi også tegn som kommer i nærheden af vores målestok. Sådan nogle er der i Bibelen.

I en nød så stor som vores bør et menneske forsøge at gøre alt hvad han kan selv om det ind imellem bare er et glas vand til en tørstende. Mit »glas vand« er denne bog; jeg håber at Bibelens perler kan hjælpe en eller anden til at komme så langt ind i Bibelen at lyden af Guds hjerteslag kan anes. Det er et storslået ønske, jeg glæder mig over denne mulighed. Men det er med Bibelen som med rav: du finder ved at lede, du finder den bedst efter storme, tit og ofte må du rive og flytte meget tang og drivtømmer fra fjerne strande, og sjældent er du med det samme overbevist om at du har fundet en skat, du må granske dit fund.

Det svære ved at læse Bibelen

For os moderne mennesker i Vesterlandet er det næsten umuligt at læse Bibelen, netop fordi den er umoderne. Og hvis du har det sådan at du kun kan klare at tage dét til dig som stort set svarer til dine egne holdninger og følelser, så er det nok bedst hvis du slet ikke begynder at læse. Jeg ved det, for hvor utroligt det end lyder, bor der et moderne menneske, der sætter spørgsmålstejn ved tingene, inden i forfatteren. Under læsningen støder vi konstant på besværlige ting: et land som ikke er vores, en historie som ikke er vores, moralsk frastødende opførsel, politiske holdninger og skræmmende domme med en skræmmende aggressivitet. Det er ikke let at læse visse tekster med tydelige træk af en kæmpende og hævnende stammegud som f.eks. kan befale etnisk udrensning. Efter 1900-tallet har vi brændt fingrene, vi kan ikke holde den slags tale ud. Oven i købet kommer der kønsroller, vi skammer os over eller som sårer os, samt et verdensbillede vi har forladt. Og det er ikke altid den retfærdige der belønnes i dette liv, undertrykkeren bliver ikke altid straffet.

Den almindelige kristne tolkning af Bibelen er, at dér møder man hele tiden den samme Gud, men at graden af indsigt skifter mærkbart. Det var først med det babyloniske fangenskab at Guds billedet med de store dyb fik sit gennembrud hos de store profeter, især Esajas. Fra nu af er der ikke længere en enkel sammenhæng mellem retfærdighed og jordisk lykke. »Herrens lidende tjener« træder frem. Forandringerne bliver endnu tydeligere i Det Nye Testamente med korset som centrum.

Disse problemer har ikke kun ramt vores tid. Augustin følte på samme måde indtil han fandt Bibelens tidløse perler. Skatten er

skjult i lerkar, men perlerne er stadig de samme. Det handler bare om at søge og ikke give op.

Søg og du skal finde

At smække Bibelen i medfører problemer som er endnu værre, nemlig risikoen for total åndelig konkurs. Vi moderne mennesker er snart åndeligt udslettede, og vi har brug for et stort indskud af åndelig kapital og kunnen. Så kan vi ikke med rimelighed se hen over det religionen har at give, og for de fleste vesterlændinge er Kirken med sakramenter, bøn og stilhed den nærmeste kilde med frisk vand. Og der finder man Bibelen, verdens mest indflydelsesrige bog. Tro mig, der er der helse at hente, for den som skriver dette, har lyttet til bibellæsning siden den fredfyldte tid hvor jeg endnu var i min moders liv.

Vælg krop og sjæl, materie og ånd, kritisk tænkning og undren. Det er muligt – og ønskeligt – at leve med synsvinklerne rationalitet og tro og flere end det. Hvis man ser på den måde, ser man mere. Menneskelig modenhed kræver både skarphed og vidvinkel.

Bibelen er en katedral. Den mangler ikke det sublime, dens altre er smukke, dens hvælvinger høje, den indeholder mange tårne for sjælen, det er bare at klatre op i dem; den mangler heller ikke krypter med kulsorte skygger som man gysende flygter fra, og ligesom biblioteker samler den støv. Men giv ikke op, ifølge min egen erfaring findes der intet som kan styrke et menneskes integritet mere end en ydmyg religiøs tro, for den forbinder vores kortvarige eksistens i tiden med evigheden hvilket giver et uendelighedsrum over livet. Nogen skrev om Dag Hammarskjölds *Vejmærker* i sammenligning med

en række aktuelle selvbiografier: Man bør ikke sammenligne udsigten fra kaninhuller med den fra et udsigtstårn.

Det vi kan finde i denne bog er »Du'et, den evige sommerfugl«, den verden af høje og dybe relationer, som Hammarskjölds jødiske ven Martin Buber fortæller om, endnu én der holdt meget af smukke udsigter. Begge disse mænd levede i moderniteten, og de søgte det højhellige i Bibelen; det er ikke umuligt at forene de to, det er frugtbart.

Søg det levende Du, for »Det'et er den evige puppe«.

Min mest gennemgribende åndelige indsigt, som er blevet dybere med årene, er fornemmelsen af altings eksistens som et mysterium. Dette føder en undren som er porten ind til tilbedelse og respekt for alt levende. Et måske grænseløst univers kræver en grænseløs Gud; en Gud der bare er en projektion af mennesket, som netop er ingenting i det overvældende store, er patetisk. Den store tomhed som vores kultur frygter, kan vise sig at være åbenhed, ikkeviden kan være den største indsigt. Det intellektuelle geni Thomas af Aquino skriver: »Man kan ikke sige hvad Gud er, kun hvad han ikke er«. Netop dette er den tomhed som er åbenhed. Ordene falder på knæ, bliver stille og lytter, det gjorde selv Sankt Thomas til sidst, bogstaveligt talt. At kende Gud som den Ukendte er den højeste form for kundskab. Det er denne tro som ånder af fascination og fortrøstning i vores bog.

Guds Hjerte

Bogens store billede er Hjertet, tegnet på de dybeste og mest inderlige relationer, med troen, håbet og kærligheden som de skønneste. Jeg har gode grunde til at vælge dette menneskelige og personlige

billedsproget, for hjertet er Bibelens og Kirkens kendetegn frem for alle andre. Billedet har tre niveauer, et konkret og to symbolske. »Hjerte« kan betyde en konkret pumpe i forskellige udførelser og tilstande. »Hjerte« kan være et psykologisk billede på menneskets inderste, dets dybeste relationer, følelser og karakter. »Hjerte« kan også være et åndeligt billede, som helt er kommet væk fra det konkrete hjerte. I den forstand har også Gud et »hjerte«, og her peger det på Guds »væsen«, »vilje« og »relationer«, ord som løfter sig op over sig selv og som også til sidst bliver tavse i kontemplativ stilhed foran det Uudsigelige. Bibelens livgivende vand strømmer på det tredje niveau. Jeg vil derfor frimodigt i denne bog med henvisning til Bibelen fremvise billedet »Guds hjerte« på universets uendelige lærred, og jeg tror at det svarer til en »overpersonlig« virkelighed som kan opleves af enhver som ikke er helt hjerteløs – og det er intet menneske.

Fire veje til modenhed

Jeg tror at de fire vigtige veje til menneskets livsnødvendige modenhed er Rationalitet og Kærlighed, Handling og Hvile. De er vores håb. Rationaliteten, videnskaben, teknikken, økonomien, politikken, i forening med en god samfundsordning i demokratier giver både kundskaber og midler til et bedre liv og hindrer ødelæggelsen af jorden. Kærligheden giver motivering og udholdenhed til at bevare det biologiske liv i dets utal af former, og til at nærme sjælen. En ydmyg religion som er åben mod himlen og mod jorden, er for kærligheden hvad videnskaben er for rationaliteten. Der hvor kærligheden er, der er Gud.

Der er meget der er nødvendigt for at redde Vesterlandet, men det vi har forsømt mest hos os, er religionens fornyelse; den er ikke den kilde til nåde, befrielse, forundring og skønhed som giver føde og næring til den store kærlighed. Nogle mennesker er ganske vist mere egnede til at arbejde med rationaliteten, andre med kærligheden. Denne bog brænder for og lægger vægt på den anden af de opgaver, med hovedvægt på religionens fornyelse i Vesterlandet, præget af kirken. Men jeg har hengivenhed og respekt for den første opgave og hvis jeg lever så længe (og Gud vil), kommer jeg tilbage til det emne. Men bliv ikke forbavset hvis jeg i det følgende uden ophør minder jer om Gud. Det er min vigtigste opgave her i livet.

Hensigten med disse øvelser er ikke at du og jeg skal blive religiøse overmennesker i vores egne øjne, og heller ikke i andres. Men vi kan give os tid til at gå ud i lyset fra den store Kærlighed og stadig oftere besøge det land, hvor tankerne falder til ro. Hvis vi gør det, bliver vi ikke kun til glæde for os selv, men også for vores næste som kan være menneske eller dyr, vand eller luft.

Nærm dig din sjæl, bedende, lyttende. Spørg: Hvad vil Gud mig? Det du ønsker at udrydde hos andre, bør du først bekæmpe hos dig selv; det du vil være stolt over hos dig selv, det bør du hjælpe andre med at opnå. Vær ikke bekymret for resultatet. Det vil komme for den oprigtige når tiden er inde, også selv om døden skulle nå frem først.

Den bevægelse som har betydet mest i den vestlige verden, Kirken, begyndte med den indre forvandling, som gæren i dejen, og skabte noget nyt og bestående også i den ydre verden. De kræfter derimod som valgte at arbejde udefra, de som i stedet for Gudsrigets surdej væltede frem udefra i nazismens, fascismens og kommunismens navn, har efterladt sig ruiner. Den tilbageværende ideologi,

den effektive kapitalisme, er næppe interesseret i ulønsomme, langsigtede og usynlige projekter.

Vi der søger støtte i den kristne tros dybder, må være ydmygt åbne for ethvert fremskridt i menneskeheden, overalt. Det gode er godt hvor det end gror. Ethvert menneske, uden undtagelse, er skabt med et vindue mod det guddommelige. Den ikke-personlige side af guddommen, når den viser sig som materie, er videnskaben god til at beskrive. Tro, håb og kærlighed er bedst til at beskrive ånden, det over-personlige og det personlige. Lad os hylde den ægte viden! Lad os prise troen! Livets venner i alle lande, troende og tvivlere, foren jer!